

รายวิชา ภาษาไทย

รหัสวิชา ท๒๓๑๐๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

หน่วยที่ ๔ บทพากย์เอราวัณ

เรื่อง พินิจคำ เลิศล้ำบัง ๑๖ (๑)

ครูผู้สอน ครูธีรสุด ฉำทรัพย์

พินิจคำ
เลิศล้ำฉบับ ๑๖ (๑)

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. อธิบายรูปแบบชนลักษณะของภาพย้ง ๑๖ ได้ถูกต้อง
๒. เขียนชนลักษณะได้ถูกต้องตามรูปแบบของภาพย้ง ๑๖ ได้
๓. เขียนประเด็นสำคัญ ตามวัตถุประสงค์ของสารที่ได้รับ

คำถามชวนคิด

เสียงที่ครูทำ

มีความสัมพันธ์อย่างไร

คำถามชวนคิด

๑ ล้วนถืออาวุธเกรียงไกร

โตมรศรีไชย

พระขรรค์คทาถ้วนตน

๑ ลอยฟ้ามาในเวหน

รีบเร่งรีพล

มาถึงสมรภูมิไชย ฯ

การศึกษาลักษณะ

ฉันทลักษณ์

ประเภท กาพย์ฉับ ๑๖

ลักษณะฉันทลักษณ์ ประเภท กาพย์ฉบัง ๑๖

กาพย์ฉบัง ๑๖ เป็นมรดกทางวรรณศิลป์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ด้วยโครงสร้าง "๖-๔-๖" ที่ให้จังหวะกระชับเร้าใจ การศึกษาฉันทลักษณ์อย่างถ่องแท้ผ่านตัวอย่างจากวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ

ลักษณะฉันทลักษณ์ ประเภท กาพย์ฉบัง ๑๖

จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจ หน้าที่ของคำประพันธ์ชนิดนี้ว่า
เหมาะสำหรับการเล่าเรื่องที่ต้องการความรวดเร็วและ
ความยิ่งใหญ่ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการเสพและ
สร้างสรรค์งานวรรณกรรม

ลักษณะฉันทลักษณ์ ประเภท กาพย์ฉบัง ๑๖

กาพย์ฉบัง ๑๖ เป็นร้อยกรองที่ใช้บรรยายความที่รวดเร็ว มีความไพเราะ ก้องกังวาน แสดงความสง่างาม จึงนิยมใช้ แต่งร่วมกับคำฉันท์ บรรยายความยิ่งใหญ่อลังการ หรือ พรรณนาความโอ่อ่างดงามของบ้านเมือง ปราสาทราชวัง

คำฉันท์ ยอเกียรติชาวนครราชสีมา

- ๑ ข้าขอโอกาสกล่าวสาร ยกคุณนงคราญ
ในครอบครัวชาวไทย
- ๑ กล่าวหาญช่วยชายชิงชัย มิให้ชาติใด
ชิงตัวเป็นเจ้าของชาวสยาม

คำฉันท์ ขอบเกียรติชาวนครราชสีมา

๑ เกียรติคุณระบือลือนาม ไปเลื่อมไปทราชม
เป็นศักดิ์สง่านารี

๑ พระสุริโยทัยเทวี
แห่งสมเด็จจักรพรรดิ

ผู้มหิษี

คำฉันท์ ดุษฎีสังเวย (ตัดตอนฉบับ ๑๖)
(สำนวนกรุงเก่า)

๐ พระกรรม ค นำพลผอง เตรจไพรสรดอง
บิเราะหกันลองสบนา
๐ แนะมินนุมางษ์บายสุรา นักสกลสบนา
บุชาตบุไพพร

ภาพย์ฉบัง ๑๖

คำประพันธ์ประเภทภาพย์ บทหนึ่งมีเพียงหนึ่งบาท
บาทละ ๓ วรรค บังคับจำนวนคำและสัมผัส ไม่มีบังคับ
เอก-โท หรือครู-ลหุ ภาพย์ฉบังที่กวีนิยมใช้ในวรรณกรรม
ตั้งแต่โบราณคือ ภาพย์ฉบัง ๑๖ เคยเชื่อกันว่า
ภาพย์ เป็นคำประพันธ์ที่ดัดแปลงมาจากฉันท

ภาพย์ฉบัง ๑๖

ภาพย์ฉบัง ๑๖ หนึ่งบท มี ๑ บาท แบ่งออกเป็น ๓ วรรค ดังนี้

- วรรคที่หนึ่ง (วรรคสตับ) : มี ๖ คำ (พยางค์)
- วรรคที่สอง (วรรครับ) : มี ๔ คำ (พยางค์)
- วรรคที่สาม (วรรคส่ง) : มี ๖ คำ (พยางค์)

รวมทั้งบทมี $๖ + ๔ + ๖ = ๑๖$ คำ

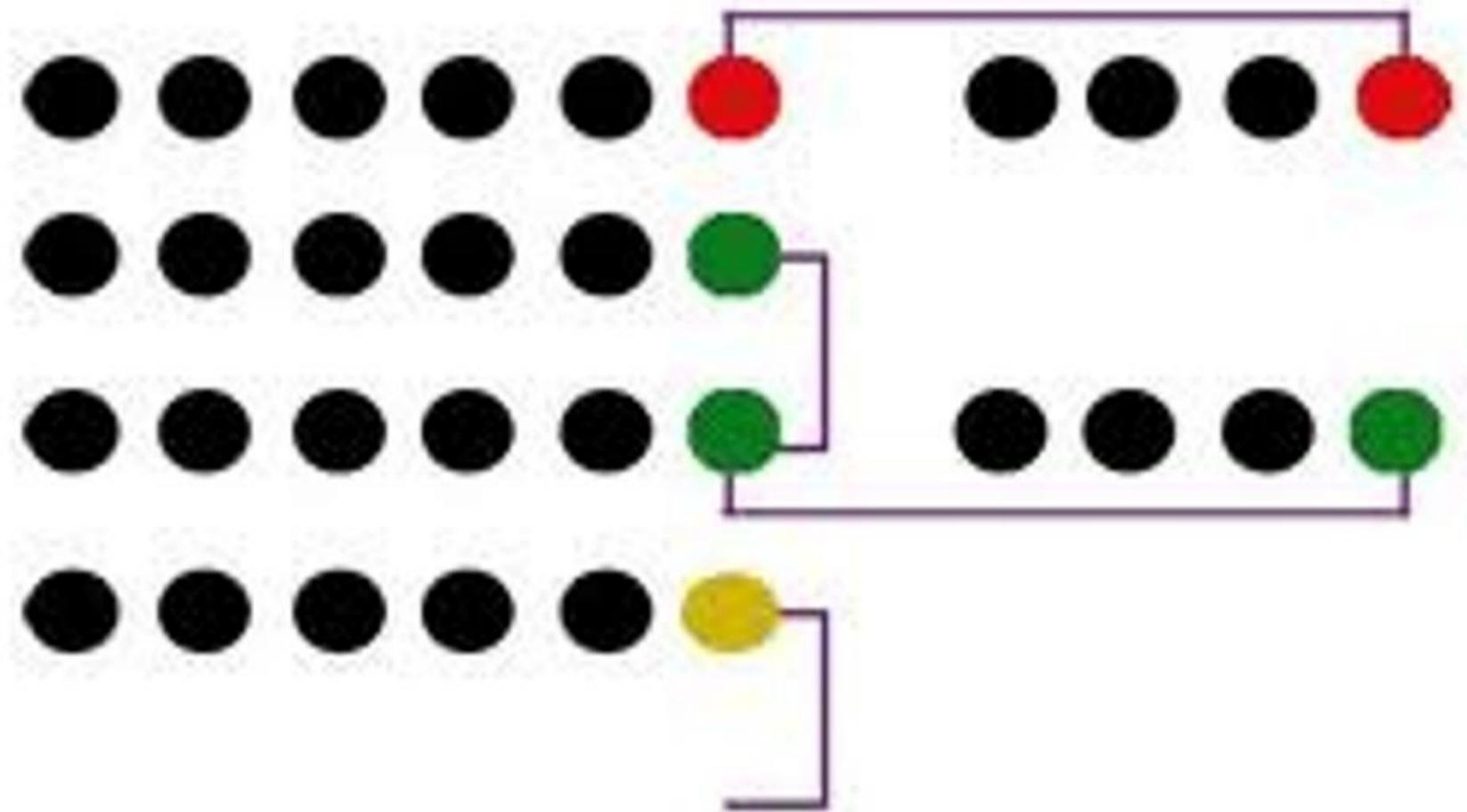

ภาพย์ฉบัง ๑๖

แต่สำหรับ ภาพย์ฉบัง นี้ไม่ปรากฏว่ามาจากฉันท์ชนิดใด และไม่เหมือนภาพย์ชนิดใดในตำราภาพย์ ขณะที่สุจิตต์ วงษ์เทศ ระบุว่าภาพย์ฉบังเป็นฉันทลักษณะเขมร โดย ฉบัง มีรากจากคำเขมรว่า “จบบ้าง” หรือ “จบบ้าง” (ไทยใช้ว่า จบบ้าง) แปลว่า รบ, สงคราม แต่กวีเขมรบรรยายฉากสงคราม, เคลื่อนทัพ, สูรบ แล้วไทยเรียกฉบัง

ผังภาพย้งดง

ขอขอบคุณที่มาของภาพ <https://suchadam๕๖๕๑.wordpress.com/> ฉวีวรรณ คูหาภินันท์.

การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน (Reading and ReadingPromotion). กรุงเทพฯ : โสภณการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ภาพย์ฉบัง ๑๖

ภาพย์ฉบัง ๑๖ หนึ่งบท มี ๑ บาท แบ่งออกเป็น ๓ วรรค ดังนี้

- วรรคที่หนึ่ง (วรรคสตับ) : มี ๖ คำ (พยางค์)
- วรรคที่สอง (วรรครับ) : มี ๔ คำ (พยางค์)
- วรรคที่สาม (วรรคส่ง) : มี ๖ คำ (พยางค์)

รวมทั้งบทมี $๖ + ๔ + ๖ = ๑๖$ คำ

การอ่านกาพย์ฉบัง ๑๖

- ๑ เจ้านายองค์ใดในตรีโลกฤๅจะมี
เหมือนพระผู้นั่งเกศา
- ๑ ขอพึงยุคลบาทาไปจนเวลา
ประจวบเมื่อกลับบรรลัย ฯ (มัทนะพาธา)

ลงมือทำ จดจำได้

ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ ๑๑
เรื่อง พินิจคำ เลิศล้ำบัง ๑๖ (๑)
จากนั้นร่วมกันระดมความคิดทำใบงาน
แล้วนำเสนอตามลำดับ

ใบความรู้ที่ ๑๑ เรื่อง พินิจคำ เลิศล้ำฉบับ ๑๖ (๑)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง บทพากย์เอราวัณ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ เรื่อง พินิจคำ เลิศล้ำฉบับ ๑๖ (๑)
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๓๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

การศึกษาลักษณะอันพิสดาร ประเภท กภาพยัดบัง ๑๖

การทำความเข้าใจโครงสร้างและสุนทรียภาพ ของกภาพยัดบัง ๑๖ โดยจะต้องพิจารณา/ใช้/คำนี้ถึง กฎเกณฑ์อันพิสดาร สีลาจิงหะ และบริบทการใช้งานในวรรณคดีไทย การศึกษาเรียนรู้ (ที่มาและรูปแบบ ของกภาพยัดบัง ๑๖) จะทำให้ ผู้เรียนมีความแม่นยำในหลักการประพันธ์และสามารถอ่านหรือแต่งได้อย่าง ถูกต้อง ตลอดจน สามารถเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การศึกษาวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ได้อย่างมีคุณภาพ

กภาพยัดบัง ๑๖ เป็นมรดกทางวรรณศิลป์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ด้วยโครงสร้าง "๖-๔-๖" ให้อรรถกถา กระชับ เร้าใจ การศึกษาอันพิสดารอย่างต้องแท้ผ่านตัวอย่างจากวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจ "ฟังก์ชัน" (หน้าที่) ของคำประพันธ์ชนิดนี้ว่าเหมาะสำหรับการเล่าเรื่องที่ต้องการความรวดเร็วและความยิ่งใหญ่ อันเป็นที่มาสำคัญของการเสกและสร้างสรรสร้างวรรณกรรม

กภาพยัดบัง ๑๖

กภาพยัดบัง ๑๖ เป็นร้อยกรองที่ผู้บรรยายความที่รวดเร็ว มีลีลาสีกัด มีความไพเราะ น่าเสียงก้อง กังวาน แสดงความสง่างามจึงนิยมใช้แต่งร่วมกับคำฉันท์ บรรยายความยิ่งใหญ่อลังการ หรือพรรณนาความโอ้อ่า งดงามของบ้านเมือง ปราสาทราชวัง เช่น ฉันท์ยอเกียรติชวคราวราชสีมา ของพระยาอภัยภูเบศร (นิม กายจนานาชีวะ สามีคสิภพคำฉันท์ ของ นายชิต บุรทัต) ฉันท์คุณหญิงสังเวทกล่อมช้าง เป็นต้น โบราณนิยมแต่ง กภาพยัดบัง ๑๖ เพื่อพากย์โขนและบทละครชนิด ๒ ปัจจุบันนิยมแต่งร่วมกับฉันท์ถวายพระพรในโอกาสต่าง ๆ

กภาพยัดบัง ๑๖ มีลักษณะอันพิสดาร ดังนี้

- ๑) คณะ กภาพยัดบัง ๑๖ หนึ่งบท มี ๓ วรรค คือ วรรคต้น วรรคกลาง และวรรคท้าย
 - ๒) พยางค์หรือจำนวนคำ กภาพยัดบัง ๑๖ หนึ่งบท มี ๓ วรรค วรรคต้นมี ๖ คำ วรรคกลางมี ๔ คำ และวรรคท้ายมี ๖ คำ รวม ๓ วรรค มี ๑๖ คำ เท่ากับตัวเลขท้ายชื่อวกภาพยัดบัง ๑๖
 - ๓) เสียง นิยมใช้เสียงสามัญและเสียงจัตวาเป็นคำสัมผัสและคำท้ายวรรค
 - ๔) สัมผัส กำหนดสัมผัสระหว่างวรรค ๓ แห่ง และสัมผัสระหว่างบท ๓ แห่ง ดังนี้
สัมผัสระหว่างวรรค คำท้ายวรรคหน้าสัมผัสกับคำท้ายวรรคกลาง
สัมผัสระหว่างบท คำท้ายวรรคสามของบทแรกสัมผัสกับคำท้ายวรรคหน้าของบทต่อไป
- ที่มาและความหมาย "ฉบับ" หมายถึง ชื่อกภาพยัดบังหนึ่ง บทละ ๑๖ ตัว แบ่งเป็น ๓ วรรค วรรคที่ ๑ และ ๓ มี ๖ ตัว วรรคที่ ๒ มี ๔ ตัว เช่น

ไว้ปากไว้วากยวาที ไว้วงศ์กระวี
ไว้เกียรติและไว้นามกร

(สามีคสิภพ). (น. ๑๖)

ใบความรู้ที่ ๑๑

พินิจคำ เลิศล้ำฉบับ ๑๖ (๑)

ใบความรู้ที่ ๑๑

พินิจคำ เลิศล้ำฉบับ ๑๖ (๑)

๒. คณะและต้นหลักขันธ์ ใน ๓ บท จะมี ๓ วรรค รวมจำนวนคำได้ ๑๖ คำ พอสี จึงเรียกว่า "ฉบับ ๑๖"

วรรคที่ ๑ (วรรคสดับ) มี ๖ คำ

วรรคที่ ๒ (วรรครับ) มี ๔ คำ

วรรคที่ ๓ (วรรคล่ง) มี ๖ คำ

๓. สัมผัสบังคับ ๓. คำสุดท้ายของวรรคที่ ๑ สัมผัสกับ คำสุดท้ายของวรรคที่ ๒

๒. คำสุดท้ายของวรรคที่ ๓ สัมผัสกับ คำสุดท้ายของวรรคที่ ๑ ของบทถัดไป (สัมผัสระหว่างบท)

แผนผังตัวอย่าง:

อินทรชิตปิดเปื้อนกายิน (อิน)

เหมือนองค์อมรินทร์ (รินทร์)

ทรงคชเอราวัณ

ช้างนิมิตฤทธิแรงแข็งขัน (ขัน)

เมื่อก่มองผิวพรรณ (พรรณ)

[ส่งสัมผัสไปบทหน้า] สีสั่งชะฮาดโอร

หลักการแต่งกาพย์ฉบับ ๑๖ มีดังนี้

๑. กาพย์ฉบับมีสี่ลาคี่ก๊ก โคลงโหมและสง่ากว่ากาพย์ยานี ใบราชนิยมใช้ตั้งแต่บทพากย์โขนบทสวดมนต์ ถ้าเป็นนิยาย นิทานก็ใช้เป็นบทพรรณนาโวหารที่ต้องการให้มีสี่ลาดังกล่าว ปัจจุบันนิยมใช้เขียนบทละครและบทปลุกใจ

๒. คำสุดท้ายของบทมักนิยมใช้เสียงวรรณยุกต์สามัญและจัตวาเป็นหลัก ส่วนวรรณยุกต์อื่นไม่นิยมใช้และพบไม่บ่อยนัก ไม่บังคับสัมผัสระหว่างวรรคที่ ๒ กับวรรคที่ ๓ จะมีหรือไม่มีก็ได้

๓. ความไพเราะของกาพย์ฉบับขึ้นอยู่กับเสียงสัมผัสใน นิยมเพิ่มในวรรคเป็นคู่ ๆ ทุกวรรคทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร

ที่มา <https://www.phkruthailand.th/> (สืบค้นเมื่อ ๒ ธ.ค. ๒๕๖๘)

ใบงานที่ ๑๑ เรื่อง พินิจคำ เลิศล้ำบัง ๑๖ (๑)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง บทพากย์เอราวัณ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ เรื่อง พินิจคำ เลิศล้ำบัง ๑๖ (๑)
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๓๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามและเติมคำให้ถูกต้องตามหลักฉันทลักษณ์

ใบงานที่ ๑๑ เรื่อง ถลครดัดสัน ฉบับ ๑๖

๓. จงอธิบายภูมิหลังของฉันทลักษณ์ "กาพย์ฉบัง ๑๖" และโครงสร้างจำนวนคำในแต่ละวรรคเป็นอย่างไร (วาดภาพประกอบได้) คำตอบ: (๗ คะแนน)

.....
.....
.....

๒. จงนำคำที่กำหนดให้ ไปเติมลงในช่องว่างของบทประพันธ์ให้ถูกต้องตามสัมผัส (๗ คะแนน)
นุชน้อยโถมศรี / ผลาญนุชดวงใจ / เกิดกลางกาล / องค์พระจักรี / สายัณห์เวลา / จนจวน
พระรวี / พันทวี / ออกยั้งศรี / พระทัย / ร้ายดี / วิญญาณ / สันอิศจรรย์

๑ เมื่อนั้น.....	เสด็จ.....
สุวรรณราชลับปลา	
๑ ครั้นสว่าง.....	หวาดหวั่น.....
ระทศ.....	
๑ คอยข่าว.....	จนจวน.....
จะสิ้นซึ่งแสงรอนรอน	
๑ บเห็นทวกลพพานร	นำข่าวสังหรณ์
มาแจ้งยุบล.....	
๑ หนึ่งทักขิมเนตรจักรี
กระหม่อมนิมิตผัดผัน	
๑ สำเสียงศิลป์.....	เสียงพลกุ่มกุ่ม
ก็โพสำเนียงเกรียงไกร	
๑ ฎพทวไพรมีชัย
สิ้นชีพในกลางณรงค์ ฯ	

ชื่อ - สกุล ชั้น เลขที่

ใบงานที่ ๑๑

พินิจคำ เลิศล้ำบัง ๑๖ (๑)

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามและเติมคำให้ถูกต้องตามหลักฉันทลักษณ์

ใบงานที่ ๑๑ เรื่อง **ถอดรหัสลับ ฉบับ ๑๖**

๑. จงอธิบายภูมิหลังของฉันทลักษณ์ “กาพย์ฉบัง ๑๖” และโครงสร้างจำนวนคำในแต่ละวรรคเป็นอย่างไร (วาดภาพประกอบได้) คำตอบ: (๗ คะแนน)

.....

.....

.....

.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามและเติมคำให้ถูกต้องตามหลักฉันทลักษณ์

๒. จงนำคำที่กำหนดให้ ไปเติมลงในช่องว่างของบทประพันธ์ให้ถูกต้องตามสัมผัส (๗ คะแนน)

๑ เมื่อนั้น.....	เสด็จ.....
สุวรรณราชพลับพลา	
๑ ครั้นล่วง.....	หวาดหวั่น.....
ระทด.....	
๑ คอยข่าว.....	จนจวน.....
จะสิ้นซึ่งแสงอรอนรอน	
๑ บเห็นพวกพลพานร	นำข่าวสังหรณ์
มาแจ้งยุบล.....	
๑ หนึ่งทักขิณเนตรจักรี	
กระหม่อมนิมิตผัดผัน	
๑ สำเสียงศิลป์.....	เสียงพลกุ่มภัณฑ์
ก็โห่สำเนียงเกรียงไกร	
๑ ฤพวกไพร่มีชัย	
สิ้นชีพในกลางณรงค์ ฯ	

นุชน้อยโฉมศรี / ผลาญนุชดวงใจ / เกิดกลางกาลี / องค์พระ
จักรี / สายัณห์เวลา / จนจวนพระรวี / พันทวี / ออกยั้งศรี /
พระทัย / ร้ายดี / วิญญา / ลั่นอัศจรรย์

ช่วง

คำไหน...ใช้ถูก

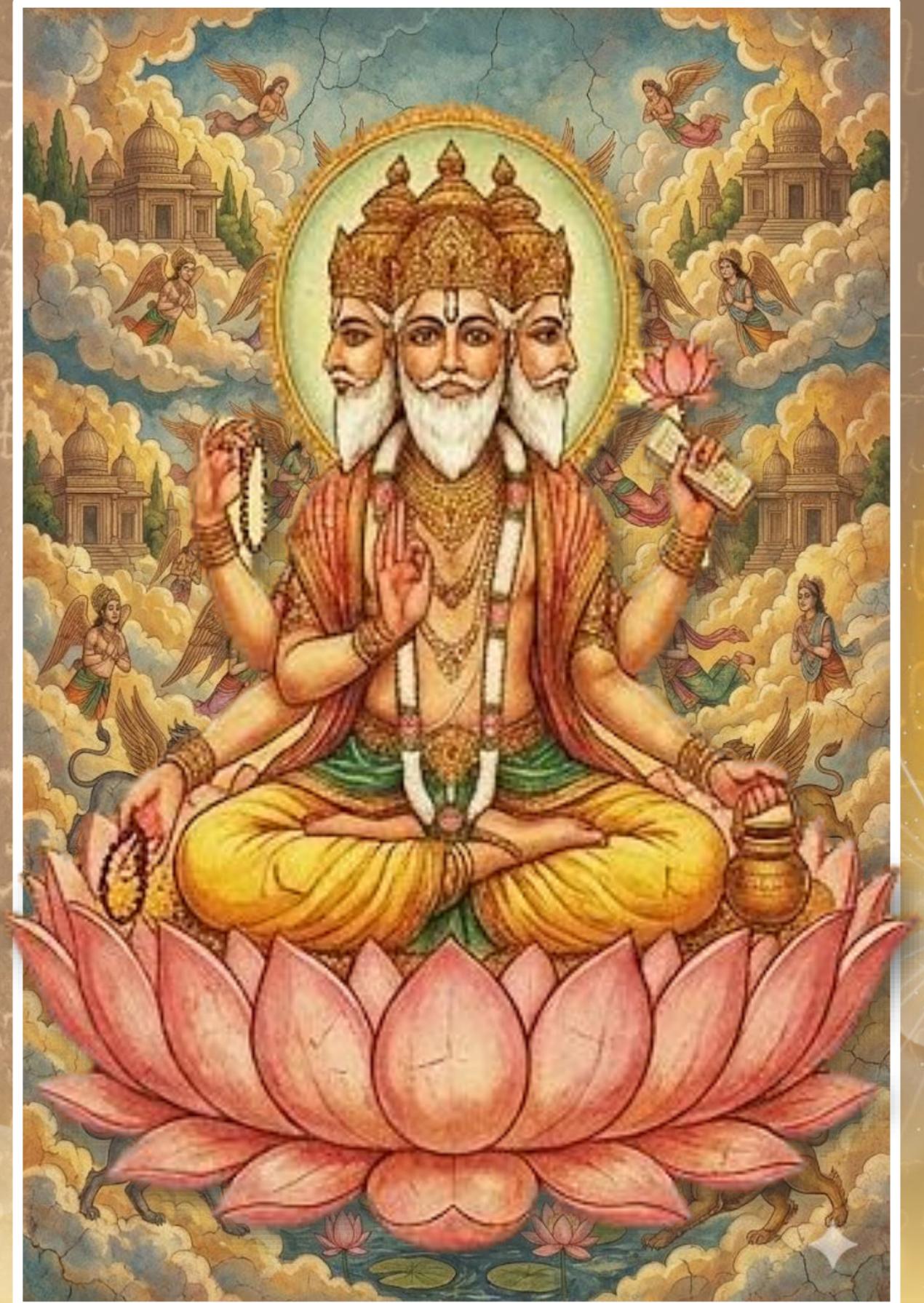

กมลลาชัน

กมลลาสน์

[กะมะลาด] (แบบ) น. “ผู้มีบัวเป็นที่นั่ง” คือ
พระพรหม. (ป., ส. กมล ว่า บัว + อาสน ว่า ที่นั่ง).

บทเรียนครั้งที่ต่อไป

เรื่อง พิณใจคำ

เลศล้ำบัง ๑๖ (๒)

ดาวน์โหลดข้อมูลได้ที่ www.dltv.ac.th

สิ่งที่ต้องเตรียม

๑. Power point พินิจคำ เลิศล้ำฉบับ ๑๖ (๒)
๒. ใบความรู้ที่ ๑๒ พินิจคำ เลิศล้ำฉบับ ๑๖ (๒)
๓. ใบงานที่ ๑๒ พินิจคำ เลิศล้ำฉบับ ๑๖ (๒)
๔. สมุดรายวิชาภาษาไทย

ดาวน์โหลดข้อมูลได้ที่ www.dltv.ac.th